הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה

משנה תורה לרמב״ם

מתוך ויקיטקסט, ברישיון CC BY-SA.
geulaquiz.com

פרק א

א ארבע פרשיות אלו שהן קדש לי והיה כי יביאך יי׳ שבספר ואלה שמות ושמע והיה אם שמוע הן שנכתבות בפני עצמן ומחפין אותן בעור ונקראין תפילין ומניחין אותן על הראש וקושרין אותן על היד ואפילו קוצו של אות אחת מארבע פרשיות אלו מעכב את כולן מן התורה עד שיהיו נכתבות שלימות כתיקונן.

ב וכן שתי פרשיות שבמזוזה שהן שמע והיה אם שמוע אפי׳ אות אחת משתי הפרשיות אם חסר קוצו מעכב מן התורה עד שיהיו שתיהן נכתבות שלימות וכן ספר תורה שחיסר אפילו אות אחת פסול.

ג עשרה דברים יש בתפילין כולן הלכה למשה מסיני וכולן מעכבין לפיכך אם שינה באחת מהן הרי התפילין פסולות שנים הן בכתיבתן ושמנה בחפויין וקשירת רצועותיהן ואלו הן השנים שבכתיבתן: שכותבין אותן בדיו ושיהיו נכתבין על הקלף.

ד כיצד מעשה הדיו מקבצין העשן של שמנים או של זפת ושל שעוה וכיוצא בהן וגובלין אותן בשרף האילן ובמעט דבש ולותתין אותו הרבה ודכין אותו עד שיעשה רקיקין ומיבשין אותו ומצניעין אותו ובשעת כתיבה שורהו במי עפצים וכיוצא בו וכותב בו שאם תמחקנו יהיה נמחק וזהו הדיו שמצוה מן המובחר לכתוב בו ספרים תפילין ומזוזות ואם כתב שלשתן במי עפצא וקנקנתום שהוא עומד ואינו נמחק כשרים.

ה אם כן מה מיעטה ההלכה שנאמר למשה מסיני שיהיו כתובים בדיו למעט שאר מיני צבעונין כגון האדום והירוק וכיוצא בהן שאם כתב בספרים או בתפילין או במזוזות אפילו אות אחת בשאר מיני צבעונין או בזהב הרי אלו פסולין.

ו שלש עורות הן: גויל וקלף ודוכסוסטוס כיצד לוקחין עור בהמה או חיה ומעבירין השער ממנו תחלה ואח״כ מולחין אותו במלח ואח״כ מעבדין אותו בקמח ואחר כך בעפצא וכיוצא בו מדברים שמכווצין את העור ומחזקין אותו וזה הוא הנקרא גויל.

ז ואם לקחו העור אחר שהעבירו שערו וחילקו אותו בעביו לשנים כמו שהעבדנין עושין עד שיהיו שני עורות אחד דק הוא שממול השיער ואחד עבה והוא שממול הבשר ועבדו אותו במלח ואחר כך בקמח ואחר כך בעפצא וכיוצא בו זה החלק שממול השיער נקרא קלף וזה שממול הבשר נקרא דוכסוסטוס.

ח הלכה למשה מסיני שיהיו כותבין ספר תורה על הגויל וכותבין במקום השיער ושיהיו כותבין התפילין על הקלף וכותבין במקום הבשר ושיהיו כותבין המזוזה על דוכסוסטוס וכותבין במקום השיער וכל הכותב על הקלף במקום שיער או שכתב בגויל ובדוכסוסטוס במקום בשר פסול.

ט אף על פי שכך היא הלכה למשה מסיני אם כתב ספר תורה על הקלף כשר ולא נאמר גויל אלא למעט דוכסוסטוס שאם כתב עליו הספר פסול וכן אם כתב את המזוזה על הקלף או על הגויל כשר לא אמרו על דוכסוסטוס אלא למצוה.

י אין כותבין ספרים תפילין ומזוזות על גבי עור בהמה טמאה ועוף וחיה הטמאים אבל כותבין על גבי עור בהמה וחיה ועוף טהורים ואפילו נבלות וטריפות שלהן ואין כותבין על גבי עור הדג הטהור מפני הזוהמא שאין הזוהמא פוסקת בעיבודה.

יא גויל של ספר תורה וקלף של תפילין או של ספר תורה צריך לעבד אותן לשמן ואם עבדן שלא לשמן פסולין לפיכך אם עבדן הכותי פסולין אע״פ שאמרנו לו לכותי לעבד עור זה לשם הספר או לשם התפילין פסולין שהכותי על דעת עצמו הוא עושה לא על דעת השוכר אותו לפיכך כל דבר שצריך מעשה לשמו אם עשהו הכותי פסול ומזוזה אינה צריכה העבדה לשמה.

יב הלכה למשה מסיני שאין כותבין ספר תורה ולא מזוזה אלא בשרטוט אבל תפילין אינן צריכין שרטוט לפי שהן מחופין ומותר לכתוב תפילין ומזוזה שלא מן הכתב שהכל גורסין פרשיות אלו אבל ספר תורה אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב.

יג ספר תורה תפילין ומזוזות שכתבן אפיקורוס ישרפו כתבן כותי או ישראל מומר או מוסר ביד אנס או עבד או אשה או קטן הרי אלו פסולין ויגנזו שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שמוזהר על הקשירה ומאמין בה הוא שכותב נמצאו ביד אפיקורוס ואינו יודע מי כתבן יגנזו נמצאו ביד כותי כשרים ואין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן הכותים ביותר על דמיהם שלא להרגיל אותן לגונבן ולגוזלן.

יד ספר תורה תפילין ומזוזות שכתבן על גבי עור בהמה חיה ועוף הטמאין או על גבי עורות שאינם מעובדין או שכתב ספר תורה ותפילין על עור שלא עבדן לשמן הרי אלו פסולין.

טו הכותב ספר תורה או תפילין או מזוזה ובשעת כתיבה לא היתה לו כוונה וכתב אזכרה מן האזכרות שבהן שלא לשמן פסולין לפיכך הכותב את השם אפילו מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו היה כותב שנים או שלשה שמות הרי זה מפסיק ביניהם ומשיב.

טז הטובל את הקולמוס לכתוב את השם לא יתחיל מאות השם אבל מתחיל הוא מאות שלפניו שכח לכתוב את השם כולו תולה אותו בין השטות אבל מקצת השם בשטה ומקצתו תלוי פסול ובשאר התיבות אם שכח כותב מקצת התיבה בשטה ומקצתה למעלה במה דברים אמורים בספר תורה אבל במזוזה ותפילין אין תולין בהן אפילו אות אחת אלא אם שכח אילו אות אחת גונז מה שכתב וכותב אחרת ומותר לכתוב את השם על מקום הגרד ועל מקום המחק בכולן.

יז כותבי ספרים תפילין ומזוזות אסור להם להפך היריעה על פניה אלא פורש עליה בגד או כופלה.

יח ספר תורה תפילין ומזוזה שאמר הסופר אחר שיצאו מתחת ידו לא כתבתי האזכרות שבהן לשמן אינו נאמן לפסלן אבל נאמן הוא להפסיד כל שכרו ולמה אינו נאמן לפסלן שמא לא נתכוון אלא להפסיד על הלוקח או על זה ששכרו ודומה שאינו מפסיד באמירה זו אלא שכר האזכרות לפיכך אם אמר ספר תורה זה או תפילין אלו עורות שלהן אינם מעובדות לשמן מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן לפסלן שהרי הכל יודעים שאם אין העורות מעובדים לשמן אין שכר לו כלל.

יט אין כותבין תפילין ומזוזה אלא בכתב אשורית והתירו בספרים לכתוב אף ביוני בלבד וכבר נשקע יוני מן העולם ונשתבש ואבד לפיכך אין כותבין היום שלשתן אלא אשורית וצריך להזהר בכתיבתן כדי שלא תדבק אות באות שכל אות שאין העור מקיף לה מארבע רוחותיה פסול וכל אות שאין התינוק שאינו לא חכם ולא סכל יכול לקרותה פסול לפיכך צריך להזהר בצורת האותיות שלא תדמה היו״ד לוא״ו ולא וא״ו ליו״ד ולא כ״ף לבי״ת ולא בי״ת לכ״ף ולא דל״ת לרי״ש ולא רי״ש לדל״ת וכן כל כיוצא בזה עד שירוץ כל הקורא בהן.

כ עור שהיה נקוב לא יכתוב על גבי הנקב וכל נקב שהדיו עוברת עליו אינו נקב ומותר לכתוב עליו לפיכך מותר לכתוב על גבי עור העוף שנתעבד ניקב העור אחר שנכתב אם ניקב בתוך האות כגון תוך ה״א או תוך מ״ם וכן בשאר אותיות כשר ניקב בירך של אות עד שנפסקה אם נשתייר ממנה מלא אות קטנה כשר והוא שלא תדמה לאות אחרת ואם לא נשתייר ממנה מלא אות קטנה פסולה.

פרק ב

א כיצד כותבין את התפילין של ראש כותבין ארבע פרשיות על ארבע קלפין וגוללין כל אחד ואחד לבדו ומניחין אותן בארבע בתים שהן מחוברין בעור אחד ושל יד כותבין אותן הארבע פרשיות בארבע דפין על קלף אחד וגוללו כמין ספר תורה מסופו לתחלתו ומניחו בבית אחד.

ב וצריך להזהר בפרשיות שאם עשה הסתומה פתוחה או הפתוחה סתומה פסלן ושלשת הפרשיות הראשונות כולן פתוחות ופרשה אחרונה שהיא והיה אם שמוע סתומה.

ג וצריך להזהר במלא וחסר עד שיהיו ארבעתן כתובות כמו שהן כתובות בספר תורה הבדוק שאם כתב החסר מלא פסול עד שימחק היתר ואם כתב המלא חסר פסול ואין לו תקנה ואלו הן החסרות והמלאות שיש בארבע פרשיות אלו.

ד פרשה ראשונה: קדש לי כל בכור מלא זכור מלא בחזק חסר [הוציא מלא יצאים חסר וא״ו [יביאך מלא והאמרי חסר והיבוסי מלא לאבתיך חסר וא״ו העבדה חסר מצת חסר השביעי מלא מצות מלא שאר חסר גבלך חסר בעבור מלא לאות מלא ולזכרון מלא עיניך מלא תורת מלא הוצאך חסר יו״ד החקה חסר למועדה מלא.

ה פרשה שנייה: והיה כי יבאך חסר יו״ד ולאבתיך חסר וא״ו חמר חסר בכור מלא בחזק חסר הוציאנו מלא ויהרג חסר בכור מלא מבכר חסר ועד בכור מלא זבח חסר וא״ו וכל בכור מלא לאות מלא ידכה כתוב בה״א ולטוטפת חסר וא״ו תנינא עיניך מלא בחזק חסר הוציאנו מלא.

ו פרשה שלישית: שמע עי״ן של שמע גדולה דל״ת של אחד גדולה מאדך חסר לבניך מלא בביתך בלא יו״ד שנייה ובקומך מלא לאות מלא ידך חסר לטטפת חסר שני ואוי״ן עיניך מלא מזוזת חסר וא״ו ראשונה ביתך בלא יו״ד שנייה ובשעריך מלא.

ז פרשה רביעית: והיה אם שמע חסר מצותי בוא״ו אחת יורה מלא ומלקוש מלא ותירשך חסר וא״ו והשתחויתם מלא יבולה מלא הטבה חסר נתן חסר אתם חסר לאות מלא לטוטפת חסר וא״ו שנייה עיניכם מלא אתם חסר בביתך בלא יו״ד שנייה ובקומך מלא מזוזות מלא ביתך בלא יו״ד שנייה ובשעריך מלא לאבתיכם חסר וא״ו.

ח וצריך להזהר בתגין של אותיות והן כמו זיינין זקופות שיש להן תג כמו שהן כתובין בספר תורה ואלו הן האותיות המתויגות שבארבע פרשיות אלו.

ט פרשה ראשונה יש בה אות אחת בלבד והיא מ״ם סתומה של מימים עליה שלש זיינ״ן פרשה שנייה יש לה חמש אותיות וכל אחת מהן ה״א ועל כל ה״א מחמשתן ארבע זיינ״ן והן ה״א של ונתנה וה״א ראשונה וה״א אחרונה של הקשה וה״א של ויהרג וה״א של ידכה פרשה שלישית יש בה חמש אותיות ואלו הן קו״ף של ובקומך יש עליה שלש זיינ״ן וקו״ף של וקשרתם יש עליה שלש זיינ״ן וטי״ת טי״ת פ״א של לטטפת על כל אות משלשתן ארבע זיינ״ן פרשה רביעית יש בה חמש אותיות פ״א של ואספת יש עליה שלש זיינ״ן ותי״ו של ואספת יש עליה זיי״ן אחת וטי״ת טי״ת פ״א של לטוטפת על כל אחת משלשתן ארבע זיינ״ן כל האותיות המתויגות שש עשרה ואם לא עשה התגין או הוסיף וגרע בהן לא פסל.

י הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה צריך לבדקן לקח ממנו מאה קציצות בודק מהן שלש קציצות או שתים של ראש ואחת של יד או שתים של יד ואחת של ראש אם מצאם כשרים הוחזק זה האיש והרי כולן כשרים ואין השאר צריך בדיקה ואם לקחם צבתים צבתים כולן צריכות בדיקה שחזקת הצבתים מאנשים הרבה לקוחים.

יא הכותב תפילין בכתב ידו או שלקחן מן המומחה או משאר אדם ובדקן והחזירן לעורן לעולם אינו צריך לבדקם פעם אחרת ואפי׳ לאחר כמה שנים כל זמן שחיפויין שלם הרי הן בחזקתן ואין חוששין להן שמא נמחקה אות מתוכן או שניקבה הלל הזקן היה אומר אלו משל אבי אימא.

פרק ג

א שמונה הלכות יש במעשה התפילין כולן הלכה למשה מסיני ולפיכך כולן מעכבות ואם שינה באחת מהן פסל ואלו הם:שיהיו מרובעות וכן תפירתן ברבוע ואלכסונן ברבוע עד שיהיה להן ארבע זויות שוות ושיהיה בעור של ראש צורת שי״ן מימין ומשמאל ושיכרוך הפרשיות במטלית ושיכרוך אותן בשיער מעל המטלית ואח״כ מכניסן בבתיהן ושיהיו תופרין אותן בגידין ושעושין להן מעבורת מעור החפוי שתכנס בה הרצועה עד שתהא עוברת והולכת בתוך תובר שלה ושיהיו הרצועות שחורות ושיהיה הקשר שלהן קשר ידוע כצורת דל״ת.

ב כיצד עושים תפילין של ראש לוקחין עץ מרובע ארכו כרחבו וכגבהו ואם היה גבהו יותר על רחבו או פחות ממנו אין בכך כלום ואין מקפידין אלא על ארכו שיהא כרחבו וחופרין בו שלשה חריצין כדי שיעשה לו ארבע ראשים כגון זה ולוקחין עור ומרטיבין אותו במים ומשימין בו את העץ ומכניסין את העור בין כל חריץ וחריץ ומכמשים אותו והוא רטוב מכאן ומכאן עד שעושין בו דמות שי״ן שיש לה שלשה ראשין מימין המניח תפילין ודמות שי״ן שיש לה ארבעה ראשים משמאל המניח.

ג ומניחין את העור על העץ עד שייבש ואחר כך חולץ העור מעל גבי האימום של עץ ונמצא העור שיש בו ארבעה בתים פנויין ומכניסין פרשה בכל בית ובית ומחזירין מקצת העור מלמטה ותופרין אותו מארבע פנותיו ומניחין מן העור שלמטה מקום שתכנס בו הרצועה כמו תובר והוא הנקרא מעבורת.

ד וכיצד עושין תפילין של יד לוקחין עץ מרובע ארכו כרחבו ויהיה גבהו כאצבע או יתר על זה מעט או פחות מעט ומחפין אותו בעור רטוב ומניחין את העור על האימום עד שייבש וחולץ את העור ומניח את ארבע הפרשיות במקום העץ ומחזיר מקצת העור מלמטה ותופרו מארבע פנותיו ומניחין מן העור תובר מקום הרצועות.

ה כיצד סדור הפשריות בתפלה של ראש מכניס פרשה אחרונה שהיא והיה אם שמע בבית ראשון שהוא על ימין המניח ושמע סמוכה לה והיה כי יבאך בבית שלישי סמוכה לשמע וקדש לי בבית רביעי שהוא לשמאל המניח תפילין כדי שיהא הקורא שלפניו כנגד פני המניח קורא על הסדר הזה כגון זה ואם החליף סדור זה פסולות.

ו תפלה של יד כותבם בארבעה דפין בעור אחד ארוך כספר תורה על סדורן בתורה כגון זה אם כתבן על ארבע עורו׳ והכניסן בבית אחד יצא ואינו צריך לדבקם.

ז כשהוא גולל הפרשיות בין של ראש בין של יד גולל אותן מסופן לתחלתן עד שתמצא כשתפתח הפרשה תקרא כל פרשה ופרשה מתחלתה עד סופה.

ח וכשמכניסין את הפרשיות בבתים שלהם כורכין אותן במטלית ועל המטלית שיער ואח״כ מכניסין אותן בבתיהן ושיער זה צריך להיות שיער בהמה או של חיה טהורה ואפילו מנבילות וטריפות שלהן וכבר נהגו כל העם לבורכן בשיער זנב העגלים.

ט כשתופרין את התפילין אין תופרין אלא בגידין של בהמה או של חיה טהורה ואפילו מנבילות וטריפות שלהן לוקחין הגידין שיש בעקב הבהמה או החיה טהורים והם לבנים ואם הם קשים מרככין אותן באבנים וכיוצא בהן עד שיעשו כפשתן וטווין אותן ושוזרין אותן ובהן תופרין התפילין ויריעות ספר תורה.

י כשתופרין התפילין תופרין אותן ברבוע והלכה רווחת שיהיו בכל צד שלש תפירות עד שיהיו הכל שתים עשרה תפירות בין של יד בין של ראש ואם עשה התפירות עשר או ארבע עשרה עושה וכל התפירות יהיה החוט שלהן סובב משתי רוחות.

יא וצריך שיגיע החריץ של תפילין של ראש עד מקום התפר ואם היה החריץ ניכר כדי שיהיו ארבעה ראשין נראין לכל ואף על פי שאין החריץ מגיע למקום התפר כשרות ואם אין חריץ ניכר פסולות וצריך להעביר בתוך כל חריץ וחריץ על גבי העור חוט או משיחה להבדיל בין בית לבית ומנהג פשוט להעביר גיד מגידי התפירה בכל חריץ וחריץ משלשתן.

יב וכיצד עושין הרצועות לוקחין רצועה של עור רחבה כאורך השעורה ואם היתה רחבה מזו השיעור כשרה ואורך רצועה של ראש כדי שתקיף את הראש ויקשור ממנה הקשר ותמתח שתי הרצועות מכאן ומכאן עד שיגיעו לטבור או למעלה ממנו מעט ואורך רצועה של יד כדי שתקיף את הזרוע ויקשור ממנה הקשר ותמתח רצועה אחת על אצבע אמצעית ויכרוך ממנה על אצבעו שלש כריכות ויקשור ואם היו הרצועות ארוכות יתר על שיעורים האלו כשרות.

יג ומכניס רצועה של ראש בתובר שלה ומקיף במדת ראשו וקושר קשר מרובע כמין דל״ת וקשר זה צריך כל תלמיד חכם ללמדו ואי אפשר להודיע צורתו בכתב אלא בראיית העין וכן בשל יד קושר קשר כמין יו״ד ותהיה הרצועה של יד עולה ויורדת בתוך הקשר כדי שירחיב ויקצר בעת שירצה לקשור על ידו.

יד הרצועות של תפילין בין של ראש בין של יד פניהם החיצונים שחורים וזו הלכה למשה מסיני אבל אחורי הרצועות הואיל ומבפנים הן אם היו ירוקות או לבנות כשרות אדומות לא יעשה שמא תהפך הרצועה וגנאי הוא לו ולא יהיה אחורי הרצועה לעולם אלא כעין הקציצה אם ירוקה ירוקין ואם לבנה לבנים ונוי הוא לתפילין שיהיו כולן שחורות הקציצה והרצועה כולה.

טו העור שמחפין בו התפילין ושעושין ממנו הרצועות הוא עור של בהמה או חיה או עוף הטהורים ואפילו נבלות וטרפות שלהן ואם עשה מעור טמאים או שחפה תפילין בזהב פסולות ועור הרצועה צריך עיבוד לשמה אבל בעור שמחפין בו אינו צריך עיבוד כלל אפי׳ עשהו מצה כשר ומקומות הרבה נהגו לעשות אותן בעור מצה.

טז אין עושין התפילין אלא ישראל שעשייתן ככתיבתן מפני השי״ן שעושין בעור כמו שאמרנו לפיכך אם היפך הכותי או תפרן פסולות והוא הדין לכל הפסול לכתבן שלא יעשה אותן.

יז תפלה של ראש אין עושין אותה של יד ושל יד עושין אותה של ראש לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה וכן רצועה של תפלה של ראש אין עושין אותה לתפלה של יד בד״א כשלבשן אבל תפילין של ראש שלא לבשן אדם מעולם אם רצה להחזירן ליד מותר וכיצד עושין טולה עליה עור עד שתעשה אחת וקושרה על ידו.

יח תפילין שנפסקו התפירות שלהן אם היו שתי התפירות זו בצד זו או שנפסקו שלש תפירות אפילו זו שלא כנגד זו הרי אלו פסולות במה דברים אמורים בישנות אבל בחדשות כל זמן שפני טבלן קיימות כשרות ואלו הן החדשות כל שאוחזין מקצת העור שנקרע תפרו ותולין בו התפילין והוא חזק ואינו נכרת הרי אלו חדשות ואם אין ראוי לתלות בו אלא הוא נפסק הרי אלו ישנות.

יט רצועה שנפסקה אין קושרין אותה ואין תופרין אותה אלא מוציאה וגונזה ועושין אחרת ושיורי הרצועה פסולין עד שיהא ארכה ורחבה כשיעור או יתר עליו ולעולם יזהר להיות פני הרצועה למעלה בעת שקושר אותן על ידו ועל ראשו.

פרק ד

א היכן מניחין תפילין של ראש מניחין אותן על הקדקד שהוא סוף השיער שכנגד הפנים והוא המקום שמוחו של תינוק רופס בו וצריך לכוין אותם באמצע כדי שיהיו בין העינים ויהיה הקשר בגובה העורף שהוא סוף הגולגולת.

ב ושל יד קושר אותה על שמאלו על הקיבורת והוא הבשר התופח שבמרפק שבין פרק הכתף ובין פרק הזרוע שנמצא כשהוא מדבק מרפקו לצלעיו תהיה תפלה כנגד לבו ונמצא מקיים והיו הדברים האלה על לבבך.

ג המניח תפלה של יד על פס ידו או של ראש על מצחו הרי זה דרך צדוקים העושה תפלתו עגולה כאגוז אין בה מצוה כלל איטר מניח תפילין בימינו שהוא שמאל שלו ואם היה שולט בשתי ידיו מניח אותה בשמאלו שהוא שמאל כל אדם ומקום קשירת התפילין ומקום הנחתן מפי השמועה למדום.

ד תפלה של ראש אינה מעכבת של יד ושל יד אינה מעכבת של ראש מפני שהן שתי מצות זו לעצמה וזו לעצמה וכיצד מברכין על של ראש מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין ועל של יד מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין.

ה בד״א כשהניח אחת מהן אבל אם הניח שתיהן מברך ברכה אחת והיא להניח תפילין וקושר של יד ואחר כך מניח של ראש וכשהוא חולץ חולץ של ראש ואח״כ חולץ של יד.

ו מי שבירך להניח תפילין וקשר תפילין של יד אסור לו לספר ואפילו להשיב שלום לרבו עד שיניח של ראש ואם שח הרי זו עבירה וצריך לברך ברכה שנייה על מצות תפילין ואחר כך מניח של ראש.

ז תפילין כל זמן שמניחן מברך עליהן ואפילו חולץ ולובש כמה פעמים ביום וכל המצות כולן מברך עליהם קודם לעשייתן לפיכך צריך לברך על התפלה של יד אחר הנחה על הקיבורת קודם קשירתן שקשירתן זו היא עשייתן.

ח כשחולץ אדם תפיליו להצניען בכלי לא יניח של יד מלמטה ושל ראש מלמעלה מפני שבשעה שהוא רוצה ללובשן יפגע בשל ראש תחלה ונמצא שמניחה ומוציא של יד לפי שאין לובשין של ראש קודם של יד ואסור לאדם להניח מצוה ולעבור ממנה למצוה אחרת אלא מצוה שתבוא לידו של אדם בתחלה בה הוא מתעסק לפיכך צריך להניח של יד למעלה כדי שיפגע בה תחלה וילבש על הסדר.

ט כלי שהכינו להניח בו תפילין והניחם בו נתקדש ואסור להשתמש בו בדברי חול הכינו ולא הניח בו או שהניח בו עראי ולא הכינו לא נתקדש והרי הוא חול כמו שהיה ואסור לתלות את התפילין בין ברצועה בין בתפלה עצמה אבל תולה הוא את הכיס שהתפילין מונחין בו.

י זמן הנחת התפילין ביום ולא בלילה שנאמר מימים ימימה חוקה זו היא מצות תפילין וכן שבתות וימים טובים אינן זמן תפילין שנאמר והיה לאות ושבתות וימים טובים הן עצמן אות ומאימתי זמן הנחתן משיראה את חבירו ברחוק ארבע אמות ויכירהו עד שתשקע החמה.

יא מי שהניח תפילין קודם שתשקע החמה וחשכה עליו אפילו הן עליו כל הלילה מותר ואין מורין דבר זה לרבים אלא מלמדין את הכל שלא יניחו תפילין עליהן בלילה אלא יחלצו אותן משתשקע החמה וכל המניח תפילין לכתחלה אחר שתשקע החמה עובר בלאו שנאמר ושמרת את החקה הזאת וגו׳ מימים ימימה.

יב היה בא בדרך ותפילין בראשו ושקעה עליו החמה וקדש היום מניח ידו עליהן עד שהוא מגיע לביתו וחולץ היה יושב בבית המדרש ותפילין בראשו וקדש עליו היום מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו וחולץ ואם יש בית סמוך לחומה שמשתמרין בו מניחן שם ואם לא חלץ תפיליו משקעה החמה מפני שלא היה לו מקום לשמרן ונמצאו עליו כדי לשמרן מותר.

יג כל הפטור מקריאת שמע פטור מתפילין קטן שיודע לשמור תפיליו אביו לוקח לו תפילין כדי לחנכו במצות חולי מעים וכל מי שלא יכול לשמור את נקביו אלא בצער פטור מן התפילין וכל הטמאים כולן חייבין בתפילין כטהורים מצטער ומי שאין דעתו מיושבת ונכונה עליו פטור מן התפילין שהמניח תפילין אסור לו להסיח דעתו מהן כהנים בשעת העבודה והלוים בשעה שאומרים השיר של הדוכן וישראל בשעה שעומדים במקדש פטורין מן התפלה ומן התפילין.

יד חייב אדם למשמש בתפיליו כל זמן שהם עליו שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד שקדושתן גדולה מקדושת הציץ שהציץ אין בו אלא שם אחד ואלו יש בהם אחד ועשרים שם של יו״ד ה״א בשל ראש וכמותן בשל יד.

טו תפילין צריכין גוף נקי שיזהר שלא תצא ממנו רוח מלמטה כל זמן שהם עליו לפיכך אסור לישן בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי אלא אם הניח עליהן סודר ולא היתה עמו אשה ישן בהם שינת עראי וכיצד הוא עושה מניח ראשו בין ברכיו והוא יושב וישן.

טז היו תפיליו כרוכין בידו מותר לישן בהם אפילו שינת קבע ואינו אוכל בהם אלא אכילת עראי אבל אם נכנס לסעודת קבע חולצן ומניחן על שלחנו עד שיטול ידיו ואח״כ יניחם ויברך על מזונו והוא לבוש בהן.

יז היה לבוש תפילין והוצרך לבית הכסא לא יניח התפילין בחורין הסמוכין לרשות הרבים ויכנס שמא יטלום עוברי דרכים כיצד יעשה אפילו הוצרך להשתין מים חולץ תפיליו ברחוק ארבע אמות וגוללן בבגדו כמין ספר תורה ואוחזן בימינו כנגד לבו ויזהר כדי שלא תהא רצועה יוצאת מתחת ידו טפח ונכנס ועושה צרכיו וכשיצא מרחיק ארבע אמות מבית הכסא ולובשן.

יח במה דברים אמורים בבית הכסא הקבוע שאין ניצוצות ניתזות עליו אבל בית הכסא עראי לא יכנס בהן כשהם גלולים אלא חולץ אותן ונותנן לחבירו לשמרן ואין מי רגלים כלין אפילו בבית הכסא קבוע אלא בישיבה ואם היה עפר תחוח אפי׳ בעמידה היה במקום קשה יעמוד במקום מדרון כדי שלא ינתזו ניצוצות עליו.

יט היה לבוש בתפילין והוצרך לבית הכסא לעת ערב ולא נשאר מן היום כדי ללבשן אחר שיצא לא יכנס בהם גלולים בבגדו ואפילו להשתין מים בבית הכסא קבוע אלא כיצד יעשה חולצן ומניחן בכליין אם היה בו טפח או בכלי שאינו כליין אף על פי שאין בו טפח ואוחז הכלי בידו ונכנס וכן אם הוצרך בלילה מניחן בכלי ואוחז הכלי בידו ונכנס.

כ שכח ונכנס לבית הכסא והוא לבוש תפילין מניח ידו עליהן עד שיגמור עמוד ראשון ויוצא וחולץ אחר כך נכנס ועושה צרכיו שאם יפסיק בעמוד ראשון בין בגדולים בין בקטנים יבוא לידי חלאים שיש בהן סכנה גדולה.

כא שכח ושמש מטתו בתפילין הרי זה לא יאחז לא ברצועה ולא בקציצה עד שיטול ידיו ויטלם מפני שהידים עסקניות.

כב הנכנס לבית המרחץ מקום שבני אדם עומדין לבושין מותר להניח תפילין ומקום שבני אדם עומדין שם מקצתן ערומים ומקצתן לבושין אינו חולץ תפיליו ואינו מניח שם תפילין לכתחלה ומקום שבני אדם עומדים ערומים חולץ תפיליו ואין צריך לומר שאינו מניח.

כג לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו ואפילו בתוך ארבע אמות של מת או בתוך ארבע אמות של קבר צריך לחלוץ תפיליו עד שירחיק ארבע אמות ולא ילבש אדם תפילין עד שיכסה ערותו וילבש בגדיו הנושא משאוי על ראשו חולץ תפיליו של ראש עד שיסיר המשאוי מעליו ואפילו מטפחת אסור להניח על הראש שיש בו תפילין אבל צונף הוא מצנפתו על תפיליו.

כד בית שיש בו תפילין או ספר תורה אסור לשמש בו מטתו עד שיוציאם או יניחם בכלי ויניח הכלי בכלי אחר שאינו כליין אבל אם היה הכלי השני מזומן להם אפי׳ עשרה כלים ככלי אחד הן חשובין ואם הניחן כלי בתוך כלי מותר להניחן תחת מראשותיו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו כדי לשמרן ואפי׳ אשתו עמו במטה.

כה קדושת תפילין קדושתן גדולה היא שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק לפיכך צריך אדם להשתדל להיותן עליו כל היום שמצותן כך היא אמרו עליו על רב תלמידו של רבינו הקדוש שכל ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמות בלא תורה או בלא ציצית או בלא תפילין.

כו אע״פ שמצותן ללבשן כל היום בשעת תפלה יותר מן הכל אמרו חכמים כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו וכל שאינו מניח תפילין עובר בשמונה עשה שהרי בארבע פרשיות צוה על תפילין של ראש ועל תפילין של יד וכל הרגיל בתפילין מאריך ימים שנאמר ה׳ עליהם יחיו.

פרק ה

א כיצד כותבין את המזוזה כותבין שתי פרשיות שמע והיה אם שמוע על דף אחד ביריעה אחת ועושה לה ריוח מלמטה וריוח מלמעלה כמו חצי צפורן ואם כתבה בשנים או בשלשה דפין כשירה ובלבד שלא יעשנה כזנב או כמו עגול או כקובה ואם עשה כאחת מאלה פסולה כתבה שלא על הסדר כגון

שהקדים פרשה לפרשה פסולה כתבה בשני עורות אף על פי שתפרן פסולה ספר תורה שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה ולא מן הגליונים של ספר תורה אין כותבין עליו מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה.

ב ומצוה לעשות ריוח שבין פרשת שמע לוהיה אם שמוע פרשה סתומה ואם עשה אותה פתוחה כשירה לפי שאינה סמוכה לה מן התורה וצריך להזהר בתגין שבה ואלו הן התגין שעושין במזוזה.

ג פרשה ראשונה יש בה שבע אותיות על כל אות מהן שלשה זייני״ן ואלו הן:שי״ן עיי״ן של שמע ונו״ן דנפשך ותרי זייני״ן של מזוזות ותרי טיתי״ן של טטפת ופרשה שנייה יש בה שש אותיות על כל אות מהן שלשה זייני״ן ואלו הן:גימ״ל של דגנך ותרי זייני״ן של מזוזות ותרי טיתי״ן של טוטפת וצדי״ק של הארץ ואם לא עשה תגין או שהוסיף בהן או גרע מהן לא פסל ואם כתבה שלא בשירטוט או שלא דקדק במלא וחסר או שהוסיף מבפנים אפילו אות אחת הרי זו פסולה.

ד מנהג פשוט שכותבים על המזוזה מבחוץ כנגד הריוח שבין פרשה לפרשה שדי ואין בזה הפסד לפי שהוא מבחוץ אבל אלו שכותבין מבפנים שמות המלאכים או שמות קדושים או פסוק או חותמות הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד השם של הקדוש ברוך הוא ואהבתו ועבודתו כאילו הוא קמיע של הניית עצמן כמו שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם.

ה ומצוה לכתוב על הארץ בשיטה אחרונה בין בראש בין (באמצע) השיטה ונהגו כל הסופרים לכתוב אותה בשתים ועשרים שיטות ועל הארץ בראש שיטה אחרונה ואלו הן האותיות שבראש כל שיטה ושיטה על הסדר:שמע ה׳ הדברים לבניך ובשכבך בין והיה מצוה בכל יורה עשב פן והשתחויתם השמים ואבדתם ושמתם אתם אתם בדרך ובשעריך אשר על הארץ.

ו כשכופלין אותה גוללין אותה מסוף השיטה לתחלתה עד שתמצא כשיפתח הקורא לקרות יקרא מראש השיטה לסופה ואחר שגוללה מניחה בשפופרת של קנה או של עץ או של כל דבר ומחבר אותה אל מזוזת הפתח במסמר או חופר במזוזת הפתח ומכניס בה המזוזה.

ז וקודם שיקבענה במזוזת הפתח מברך תחלה ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקבוע מזוזה ואינו מברך בשעת כתיבתה שקביעתה זו היא המצוה.

ח תלאה במקל פסולה שאין זו קבועה הניחה אחרי הדלת לא עשה כלום חפר במזוזת הפתח והכניס המזוזה כמו נגר והיא כבריח הקרשים בטבעות פסולה העמיק לה טפח פסולה חתך קנה והכניס בו מזוזה ואח״כ חיבר הקנה אל קנים אחרים והעמיד מן הכל מזוזת הפתח פסולה מפני שקדמה קביעת המזוזה לעשיית מזוזת הפתח.

ט מזוזת היחיד נבדקת פעמים בשבוע ומזוזת רבים פעמים ביובל שמא נקרעה ממנה אות אחת או נמחקה מפני שהיא קבועה בכתלים מרקבת.

י הכל חייבין במזוזה אפילו נשים ועבדים ומחנכים את הקטנים לעשות מזוזה לבתיהם השוכר בית בחוצה לארץ והדר בפונדק בארץ ישראל פטור מן המזוזה ל׳ יום אבל השוכר בית בארץ ישראל חייב במזוזה מיד.

יא המשכיר בית לחבירו על השוכר להביא מזוזה ולקבוע אותה אפילו היה נותן שכר על קביעתה מפני שהמזוזה חובת הדר היא ואינה חובת הבית וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויצא ואם היה הבית של כותי הרי זה נוטלה כשיצא.

פרק ו

א עשרה תנאין יש בבית ואחר כך יתחייב הדר בו לעשות לו מזוזה ואם חסר תנאי אחד מהן פטור מן המזוזה ואלו הן:שיהיה בן ארבע אמות על ארבע אמות או יתר ושתהיינה לו שתי מזוזות ויהיה לו משקוף ותהיה לו תקרה ויהיו לו דלתות ויהיה השער גבוה עשרה טפחים או יותר ויהיה הבית חול ויהיה עשוי לדירת אדם ועשוי לדירת כבוד ועשוי לדירת קבע.

ב בית שאין לו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המזוזה ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות בשוה אע״פ שהוא עגול או בעל חמש זויות ואין צריך לומר שאם היה ארכו יתר על רחבו הואיל ויש בו לרבע ארבע אמות על ארבע אמות חייב במזוזה.

ג אכסדרה והוא המקום שיש לו שלשה כתלים ותקרה אע״פ שיש לה שני פצימין ברוח רביעית פטורה מן המזוזה מפני שהפצימין להעמיד התקרה הם עשויים ולא משום מזוזות נעשו וכן התקרה שאין לה כתלים אלא עומדת על עמודים מכאן ומכאן אף על פי שהיא כתבנית בית פטורה לפי שאין לה מזוזות שאלו העמודים להעמיד התקרה הן עשויין.

ד בית שיש לו מזוזה מכאן ומכאן וכיפה כמין קשת על שתי המזוזות במקום המשקוף אם יש בגובה המזוזות עשרה טפחים או יתר חייב במזוזה ואם אין בהן עשרה טפחים פטורין מפני שאין לו משקוף.

ה בית שאין לו תקרה פטור מן המזוזה היה מקצתו מקורה ומקצתו אינו מקורה יראה לי שאם היה הקירוי כנגד הפתח שהוא חייב במזוזה ומעמידין הדלתות ואח״כ קובעין את המזוזה.

ו הר הבית הלשכות והעזרות ובתי כנסיות ובתי מדרשות שאין בהן בית דירה פטורין לפי שהן קדש בית הכנסת של כפרים שהאורחין דרין בו חייב במזוזה וכן בית הכנסת של כרכין אם היה בו בית דירה חייב כל השערים שהיו במקדש לא היה להם מזוזות חוץ משער נקנור ושלפנים ממנו ושל לשכת פרהדרין מפני שהלשכה הזאת היתה בית דירה לכהן גדול בשבעת ימי ההפרשה.

ז בית התבן בית הבקר בית העצים בית אוצרות פטורין מן המזוזה שנאמר ביתך ביתך המיוחד לך פרט לאלו וכיוצא בהן לפיכך רפת הבקר שהנשים יושבות בה ומתקשטות בה חייבות במזוזה שהרי יש בה יחוד לדירת אדם בית שער אכסדרה ומרפסת והגינה והדיר פטורין מן המזוזה מפני שאינם עשויין לדירה אם היו בתים החייבין במזוזה פתוחין למקומות אלו חייבין במזוזה.

ח לפיכך אחד שערי חצרות ואחד שערי מבואות ואחד שערי מדינות ועיירות הכל חייבים במזוזה שהרי הבתים החייבין במזוזה פתוחין לתוכן אפילו עשרה בתים זה פתוח לזה וזה פתוח לזה הואיל והפנימי חייב במזוזה כולן חייבין ומפני זה אמרו שער הפתוח מן הגינה לחצר חייב במזוזה.

ט בית הכסא ובית המרחץ ובית הטבילה ובית הבורסקי וכיוצא בהם פטורין מן המזוזה לפי שאינן עשויין לדירת כבוד סוכת חג בחג ובית שבספינה פטורין מן המזוזה לפי שאינן עשויין לדירת קבע שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו החיצונה פטורה מן המזוזה לפי שאינה קבועה החנויות שבשוקים פטורין מפני שאינן קבועים לדירה.

י בית שיש לו פתחים הרבה אף על פי שאינו רגיל לצאת ולבא אלא באחת מהן חייב לעשות מזוזה בכל פתח ופתח פתח קטן שבין בית לעליה חייב במזוזה חדר שבבית אפילו חדר בחדר חייב לעשות מזוזה על שער החדר הפנימי ועל שער החדר החיצון ועל שער הבית שכולן עשויין לדירה וקבועין.

יא פתח שבין בית המדרש או בין בית הכנסת וביתו אם רגיל לצאת ולבוא באותו הפתח חייב במזוזה פתח שבין שני בתים הולכין אחר הציר של דלת מקום שהציר נראה עמו שם קובעים את המזוזה.

יב והיכן קובעים את המזוזה בתוך חלל של פתח בטפח הסמוך לחוץ בתחלת שליש העליון של גובה השער ואם קבעה למעלה מזה כשרה והוא שירחיקנה מן המשקוף טפח וצריך לקובעה על ימין הנכנס לבית ואם קבעה משמאל פסולה ובית של שותפין חייב במזוזה.

יג חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב״ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותיו בהבלי הזמן וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שהרי יש לו מזכירין רבים והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך יי׳ סביב ליראיו ויחלצם בריך רחמנא דסייען.

פרק ז

א מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות ואע״פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו ואם כתבו בידו הרי הוא כאילו קבלה מהר סיני ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו וכל המגיה ספר תורה ואפילו אות אחת הרי הוא כאילו כתבו כולו.

ב והמלך מצוה עליו לכתוב ספר תורה אחד לעצמו לשם המלך יתר על ספר שיהיה לו כשהוא הדיוט שנאמר והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו וגו׳ ומגיהין אותו מספר העזרה ע״פ בית דין הגדול זה שהיה לו כשהוא הדיוט מניחו בבית גנזיו וזה שכתב או שנכתב לו אחר שמלך יהיה עמו תמיד

ואם יצא למלחמה ספר תורה עמו נכנס והוא עמו יושב בדין והוא עמו מיסב והוא כנגדו שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו.

ג לא היה לו ספר תורה קודם שימלוך צריך לכתוב לו אחר שמלך שני ספרי תורה אחד מניחו בבית גנזיו והשני יהיה עמו תמיד לא יסור מעמו אלא בלילה בלבד וכשיכנס לבית המרחץ או לבית הכסא או לישן על מטתו.

ד ספר תורה שכתבו בלא שרטוט או שכתבו מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף פסול אלא או כולו על הגויל או כולו על הקלף וכיצד כותבין ספר תורה כותב כתיבה מתוקנת נאה ביותר יניח בין כל תיבה ותיבה כמלא אות קטנה ובין אות לאות כמלוא חוט השערה ובין כל שיטה ושיטה כמלוא שיטה ואורך כל שיטה ושיטה שלשים אותיות כדי לכתוב למשפחותיכם למשפחותיכם תלתא זימני וזה הוא רוחב כל דף ודף ולא תהא שיטה קצרה מזה כדי שלא יהא הדף כאיגרת ולא אורכה יותר על זה כדי שלא יהו עיניו משוטטות בכתב.

ה לא ימעט הכתב מפני הריוח שבין פרשה לפרשה נזדמנה לו תיבה בת חמש אותיות לא יכתוב שתים בתוך הדף ושלש חוץ לדף אלא כותב שלש בתוך הדף ושתים חוץ לדף לא נשאר מן השיטה כדי לכתוב שלש אותיות מניח המקום פנוי ומתחיל מתחילת השיטה.

ו נזדמנה לו תיבה בת שתי אותיות לא יזרקנה בין הדפין אלא יחזיר לתחלת השיטה נזדמנה לו בתוך השיטה תיבה בת עשר אותיות או פחות או יתר ולא נשאר מן השיטה כדי לכתוב את כולה בתוך הדף אם יכול לכתוב חציה בתוך הדף וחציה חוץ לדף כותב ואם לאו מניח המקום פנוי ומתחיל מתחלת השיטה.

ז ומניח בין כל חומש וחומש ארבע שיטין פנויות בלא כתיבה לא פחות ולא יתר ויתחיל החומש מתחלת שיטה חמישית וכשיגמור את התורה צריך שיגמור באמצע שיטה שבסוף הדף ואם נשאר מן הדף שיטין הרבה מקצר ועולה ומתחיל מתחלת השיטה שבסוף הדף ולא יגמור את השיטה ומתכוין עד שיהיה לעיני כל ישראל באמצע שיטה שבסוף הדף.

ח ויזהר באותיות הגדולות ובאותיות הקטנות ובאותיות הנקודות ואותיות המשונות כגון הפאי״ן הלפופות והאותיות העקומות כמו שהעתיקו הסופרים איש מפי איש ויזהר בתגין ובמניינן יש אות שיש עליה תג אחד ויש אות שיש עליה שבעה וכל התגין כצורת זייני״ן הן דקין כחוט השערה.

ט כל הדברים האלו לא נאמרו אלא למצוה מן המובחר ואם שינה בתיקון זה או שלא דקדק בתגין וכתב כל האותיות כתיקונן או שקרב את השיטין או הרחיקן או האריכן או קצרן הואיל ולא הדביקן אות באות ולא חיסר ולא הותיר ולא הפסיד צורת אות אחת ולא שינה בפתוחות וסתומות הרי זה ספר כשר.

י יש דברים אחרים שלא נאמרו בגמרא ונהגו בהם הסופרים וקבלה הוא בידם איש מפי איש והן שיהיו מנין השיטין שבכל דף ודף לא פחות משמנה וארבעים ולא יתר על ששים ושיהיה הריוח שבין פרשה לפרשה כמו תשע אותיות אשר אשר אשר ושיהיה בראש השיטין למעלה משירת הים הבאים ביבשה השם מת במצרים חמש שיטין ולמטה מן השירה חמש שיטין תחלת כל שיטה מהן כך ותקח אחריה סוס ויצאו ויבאו ויהיה בראשי השיטין למעלה משירת האזינו ואעידה אחרי הדרך באחרית להכעיסו קהל שש שיטין ולמטה ממנה חמש שיטין ויבא לדבר אשר הזאת אשר.

יא וכל הדברים האלו למצוה מן המובחר ואם שינה לא פסל אבל אם כתב המלא חסר או החסר מלא או שכתב מלה שהיא קרי וכתב כקריאתה כגון שכתב ישכבנה במקום ישגלנה ובטחורים במקום ובעפולים וכיוצא בהן או שכתב פרשה פתוחה סתומה או סתומה פתוחה או שכתב השירה כשאר הכתב או שכתב פרשה אחת כשירה הרי זה פסול ואין בו קדושת ספר תורה כלל אלא כחומש מן החומשין שמלמדין בה התינוקות.

יב ספר תורה שאינו מוגה אסור לשהותו יותר על שלשים יום אלא יתקן או יגנז ספר תורה שיש בו שלש טעיות בכל דף ודף יתקן ואם היו ארבע יגנז ואם היה רוב הספר מוגה והשאר יש בו ארבע טעיות בכל דף ונשאר אפילו דף אחד מאותו השאר המשובש בלא ארבע טעיות הרי זה יתקן.

יג במה דברים אמורים שכתב המלא חסר שנמצא תולה האותיות ששכח ביני השיטות אבל אם כתב החסר מלא אפילו יש בכל דף ודף כמה טעיות הרי זה מתקן מפני שהוא גורד ואינו תולה.

יד מותר לכתוב התורה כל חומש וחומש בפני עצמו ואין בהן קדושת ספר תורה אבל לא יכתוב מגילה בפני עצמה שיהיה בה פרשיות ואין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ואם דעתו להשלים עליה חומש מותר כתב מגילה שלש שלש תיבות בשיטה אחת מותר.

טו מותר לדבק תורה נביאים וכתובים בכרך אחד ומניח בכל חומש וחומש ארבע שיטין ובין כל נביא ונביא שלש שיטין ובין כל נביא ונביא משנים עשר שלש שיטין שאם בא לחתוך חותך וסידורן של נביאים כך הוא: יהושע שופטים שמואל מלכים ירמיה יחזקאל ישעיה תרי עשר וסדר הכתובים: רות

ותהלים ואיוב ומשלי וקהלת ושיר השירים וקינות ודניאל ומגילה ודברי הימים.

טז כל כתבי הקדש אין כותבין אותן אלא בשירטוט אפילו כתבן על הנייר ומותר לכתוב שלש תיבות בלא שירטוט יותר על זה אסור כרך זה שיש בו תורה נביאים וכתובים אין קדושתו כקדושת ספר תורה אלא כחומש מן החומשים דין היתר כדין החסר.

פרק ח

א פרשה פתוחה יש לה שתי צורות אם גמר באמצע השיטה מניח שאר השיטה פנוי ומתחיל הפרשה שהיא פתוחה מתחלת השיטה השנייה בד״א שנשאר מן השיטה ריוח כשעור תשע אותיות אבל אם לא נשאר אלא מעט או אם גמר בסוף השיטה מניח שיטה שנייה בלא כתב ומתחיל הפרשה הפתוחה מתחלת שיטה השלישית.

ב פרשה סתומה יש לה שלש צורות אם גמר באמצע השיטה מניח ריוח כשיעור ומתחיל לכתוב בסוף השיטה תיבה אחת מתחלת הפרשה שהיא סתומה עד שימצא הריוח באמצע ואם לא נשאר מן השיטה כדי להניח הריוח כשיעור ולכתוב בסוף השיטה תיבה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מראש שיטה שנייה ויתחיל לכתוב הפרשה הסתומה מאמצע שיטה שנייה ואם גמר בסוף השיטה מניח מתחלת שיטה שנייה כשיעור הריוח ומתחיל לכתוב הסתומה מאמצע השיטה נמצאת אומר שפרשה פתוחה תחלתה בתחלת השיטה לעולם ופרשה סתומה תחלתה מאמצע השיטה לעולם.

ג ספר שאינו מוגה במלא וחסר אפשר לתקנו ולהגיהו כמו שבארנו אבל אם טעה בריוח הפרשיות וכתב פתוחה סתומה או סתומה פתוחה או שהפסיק והניח פנוי במקום שאין בו פרשה או שכתב כדרכו ולא הפסיק בריוח במקום הפרשה או ששינה צורת השירות הרי זה פסול ואין לו תקנה אלא לסלק את כל הדף שטעה בו.

ד ולפי שראיתי שיבוש גדול בכל הספרים שראיתי בדברים אלו וכן בעלי המסורת שכותבין ומחברין להודיע הפתוחות והסתומות נחלקים בדברים אלו במחלוקת הספרים שסומכין עליהם ראיתי לכתוב הנה כל פרשיות התורה הסתומות והפתוחות וצורת השירות כדי לתקן עליהם כל הספרים ולהגיה מהם וספר שסמכנו עליו בדברים אלו הוא הספר הידוע במצרים שהוא כולל ארבעה ועשרים ספרים שהיה בירושלים מכמה שנים להגיה ממנו הספרים ועליו היו הכל סומכין לפי שהגיהו בן אשר ודקדק בו שנים הרבה והגיהו פעמים רבות כמו שהעתיקו ועליו סמכתי בספר התורה שכתבתי כהלכתו׃ספר בראשית׃יהי רקיע יקוו המים יהי מאורות ישרצו המים תוצא הארץ ויכלו אלה תולדות השמים כולן פתוחות והן שבע פרשיות אל האשה אמר ולאדם אמר שתיהן סתומות ויאמר יי׳ אלהים פתוחה והאדם ידע זה ספר ויחי שת ויחי אנוש ויחי קינן ויחי מהללאל ויחי ירד ויחי חנוך ויחי מתושלח ויחי למך ויחי נח אחת עשרה פרשיות אלו כולן סתומות וירא יי׳ אלה תולדת נח שתיהן פתוחות ויאמר אלהים לנח וידבר אלהים אל נח ויאמר אלהים אל נח שלשתן סתומות ויהיו בני נח ואלה תולדת בני נח שתיהן פתוחות וכנען ילד ולשם ילד שתיהן סתומות ויהי כל הארץ שפה אחת אלה תולדת שם שתיהן פתוחות וארפכשד חי ושלח חי ויחי עבר ויחי פלג ויחי רעו ויחי שרוג ויחי נחור ויחי תרח כולן סתומות השמונה פרשיות ויאמר יי׳ אל אברם ויהי רעב ויהי בימי אמרפל שלשתן פתוחות אחר הדברים ושרי אשת אברם ויהי אברם ויאמר אלהים אל אברהם ארבעתן סתומות וירא אליו פתוחה ויסע משם ויי׳ פקד את שרה שתיהן סתומות ויהי בעת ההוא ויהי אחר ויהי אחרי הדברים ויהיו חיי שרה ארבעתן פתוחות ואברהם זקן סתומה ויסף אברהם ואלה תלדת ישמעאל ואלה תולדת יצחק ויהי רעב ארבעתן פתוחות ויהי עשו ויהי כי זקן יצחק ויצא יעקב שלשתן סתומות וישלח יעקב פתוחה ויבא יעקב ותצא דינה שתיהן סתומות ויאמר אלהים וירא אלהים ויהיו בני יעקב ואלה תלדות עשו ארבעתן פתוחות אלה בני שעיר סתומה ואלה המלכים וישב יעקב ויהי בעת שלשתן פתוחות ויוסף הורד מצרימה סתומה ויהי אחר הדברים ויהי מקץ שתיהן פתוחות׃ויגש אליו ואלה שמות ואת יהודה שלשתן סתומות ויהי אחרי הדברים ויקרא יעקב שמעון ולוי יהודה זבולן יששכר כולן פתוחות והן שש דן גד מאשר נפתלי בן פרת יוסף חמשתן סתומות בנימין פתוחה מנין הפתוחות שלש וארבעים והסתומות שמונה וארבעים הכל תשעים ואחת׃ספר ואלה שמות׃ויקם מלך חדש וילך איש ויהי בימים הרבים שלשתן פתוחות ומשה היה רעה סתומה וילך משה ויאמר יי׳ אל אהרן שתיהן פתוחות וידבר אלהים אל משה סתומה וידבר יי׳ אל משה וידבר יי׳ אל משה ואל אהרן שתיהן פתוחות אלא ראשי בית אבתם וידבר יי׳ אל משה שתיהן סתומות ויאמר יי׳ אל משה ראה נתתיך ויאמר יי׳ אל משה ואל אהרן שתיהן פתוחות ויאמר יי׳ אל משה כבד לב פרעה ויאמר יי׳ אל משה אמר אל אהרן שתיהן סתומות ויאמר יי׳ אל משה בא פתוחה (ויאמר ה׳ אל משה אמר אל אהרן נטה את ידך) ויאמר ה׳ אל משה אמר אל אהרן נטה את מטך ויאמר יי׳ אל משה השכם בבקר (שלשתן) סתומות ויאמר יי׳ אל משה בא אל פרעה ויאמר יי׳ אל משה ואל אהרן שתיהן פתוחות ויאמר יי׳ אל משה השכם סתומה ויאמר יי׳ אל משה ויאמר יי׳ אל משה בא אל פרעה שתיהן פתוחות ויאמר יי׳ אל משה נטה ידך סתומה ויאמר יי׳ אל משה של ויהי חשך ויאמר של עוד נגע אחד שתיהן פתוחות ויאמר משה ויאמר יי׳ אל משה

ויאמר יי׳ אל משה ואל אהרן שלשתן סתומות ויקרא משה פתוחה ויהי בחצי הלילה סתומה ויסעו בני ישראל ויאמר יי׳ אל משה ואהרן שתיהן פתוחות ויהי בעצם סתומה וידבר יי׳ כו׳ קדש לי והיה כי יבאך שתיהן פתוחות ויהי בשלח סתומה וידבר יי׳ וכו׳ וישבו ויחנו ויאמר יי׳ אל משה מה תצעק ויאמר יי׳ נטה את ידך אז ישיר משה ותקח מרים חמשתן פתוחות׃ויסע משה ויבאו אילמה ויאמר יי׳ אל משה הנני ממטיר שלשתן סתומות וידבר יי׳ אל משה פתוחה ויאמר יי׳ אל משה סתומה ויסעו כל עדת ויבא עמלק ויאמר יי׳ אל משה כתב וישמע יתרו בחדש השלישי חמשתן פתוחות וידבר אלהים את כל הדברים אנכי לא תשא שלשתן סתומות זכור פתוחה כבד לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה לא תחמד [לא תחמוד] כולן סתומות והן (שש) וכל העם פתוחה ויאמר יי׳ אל משה סתומה ואלה המשפטים פתוחה וכי ימכר מכה איש וכי יזד ומכה אביו וגנב איש ומכרו ומקלל אביו וכי יריבן אנשים וכי יכה איש וכי ינצו אנשים וכי יכה איש כולן סתומות והן עשר וכי יגח שור פתוחה וכי יפתח וכי יגף כי יגנב איש כי יבער איש כי תצא אש כי יתן כי יתן איש כולם סתומות והן שבע וכי ישאל פתוחה וכי יפתה מכשפה זבח לאלהים שלשתן סתומות אם כסף פתוחה אלהים לא תקלל לא תשא כי תפגע כי תראה לא תטה חמשתן סתומות הנה אנכי פתוחה לא תהיה משכלה סתומה ואל משה אמר פתוחה ויאמר יי׳ סתומה וידבר יי׳ פתוחה ועשו ארון סתומה ועשית שלחן ועשית מנרת שתיהן פתוחות ואת המשכן סתומה ועשית את הקרשים פתוחה ועשית פרכת ועשית את המזבח ועשית את חצר המשכן ואתה תצוה ואתה הקרב חמשתן סתומות ועשו את האפד פתוחה ועשית משבצת ועשית חשן ועשית את מעיל ועשית ציץ וזה הדבר וזה אשר תעשה כולן סתומות והן שש׃ועשית מזבח וידבר דכי תשא וידבר דועשית כיור וידבר דבשמים ארבעתן פתוחות ויאמר דקח לך סמים וידבר דראה קראתי שתיהן סתומות ויאמר יי׳ פתוחה ויתן אל משה סתומה וידבר דלך רד ויפן וירד שתיהן פתוחות וידבר דלך עלה מזה סתומה ויאמר משה ויאמר יי׳ אל משה ויאמר יי׳ אל משה פסל ויאמר יי׳ אל משה כתב ארבעתן פתוחות ויקהל משה סתומה ויאמר משה ויאמר משה אל בני ישראל שתיהן פתוחות ויעשו כל חכם לב סתומה ויעש יריעת פתוחה ויעש את הקרשים סתומה ויעש בצלאל ויעש את השלחן ויעש את המנרה ויעש את מזבח הקטרת ארבעתן פתוחות ויעש את מזבח העלה ויעש את הכיור ויעש את החצר אלה פקודי כל הזהב חמשתן סתומות ויעש את האפד פתוחה ויעשו את אבני סתומה ויעש את החשן ויעש את מעיל שתיהן פתוחות ויעשו את הכתנת שש ויעשו את ציץ ותכל שלשתן סתומות ויביאו את המשכן וידבר דביום החדש שתיהן פתוחות ויהי בחדש הראשון ויקח ויתן את השלחן וישם את המנרה וישם את מזבח וישם את מסך וישם את הכיר ויקם את החצר כולן סתומות והן שמנה ויכס הענן פתוחה מנין הפתוחות תשע וששים ומנין הסתומות חמש ותשעים הכל מאה וששים וארבע פרשיות׃ספר ויקרא׃ואם מן הצאן סתומה ואם מן העוף פתוחה ונפש כי תקריב וכי תקרב ואם מנחה על המחבת ואם מנחת מרחשת ואם תקריב חמשתן סתומות ואם זבח ואם מן הצאן ואם עז וידבר ואם כל עדת אשר נשיא ואם נפש ואם כבש ונפש כי תחטא כולן פתוחות והן תשע ואם לא תשיג וידבר יי׳ שתיהן סתומות ואם נפש וידבר דנפש וידבר כו׳ שלשתן פתוחות וזאת תורת סתומה וידבר דזה קרבן וידבר דדבר אל אהרן וזאת תורת האשם וזאת תורת זבח וידבר דדבר אל בני ישראל המקריב וידבר דקח את אהרן כולן פתוחות והן שש ויהי ביום השמיני סתומה וידבר יי׳ אל אהרן וידבר משה וידבר יי׳ אל משה שלשתן פתוחות וזה לכם וכי ימות שתיהן סתומות וידבר דאשה כי תזריע וידבר דאדם כי יהיה נגע צרעת ובשר ארבעתן פתוחות או בשר סתומה ואיש או אשה פתוחה ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם ואיש כי ימרט ראשו והבגד שלשתן סתומות וידבר דזאת תהיה פתוחה ואם דל סתומה וידבר דכי תבאו וידבר דדברו אל בני ישראל שתיהן פתוחות ואיש כי תצא סתומה ואשה כי תהיה פתוחה ואשה כי יזוב סתומה וידבר דאחרי מות וידבר דדבר אל אהרן וידבר דדבר אל בני ישראל שלשתן פתוחות איש איש ערות אביך ערות אשת אביך ערות אחותך ערות בת בנך ערות בת אשת ערות אחות אביך ערות אחות אמך ערות אחי אביך ערות כלתך ערות אשת אחיך ערות אשה ובתה כולן סתומות והן שתים עשרה׃וידבר דדבר אל כל עדת וכי תבאו אל שתיהן פתוחות וכי יגור סתומה וידבר דאשר יתן מזרעו ויאמר ה׳ אל משה אמר אל הכהנים שתיהן פתוחות והכהן הגדול וידבר דדבר אל אהרן שתיהן סתומות וידבר דוינזרו וידבר דדבר אל אהרן ואל בניו שתיהן פתוחות וידבר דשור או כשב או עז סתומה וידבר דדבר אל בני ישראל אלה מועדי ה׳ וידבר דכי תבאו אל הארץ שלשתן פתוחות וספרתם לכם סתומה וידבר דבחדש השביעי פתוחה וידבר דאך בעשור סתומה וידבר דבחמשה עשר יום וידבר דצו את בני ישראל ולקחת סלת שלשתן פתוחות ויצא בן אשה סתומה וידבר דהוצא את המקלל וידבר דבהר סיני שתיהן פתוחות וספרת לך כי ימוך אחיך ואיש כי ימכר וכי ימוך אחיך וכי ימוך וכי תשיג יד כולן סתומות והם שש אם בחקתי ואם לא תשמעו לי שתיהן פתוחות ואם בזאת סתומה וידבר דאיש כי יפלא פתוחה ואם בהמה סתומה מנין הפתוחות שתים וחמשים והסתומות שש וארבעים הכל תשעים ושמנה׃ספר במדבר סיני׃בני ראובן סתומה לבני שמעון לבני גד לבני יהודה לבני ישכר לבני זבולן לבני יוסף לבני מנשה לבני בנימן לבני דן לבני אשר בני נפתלי אלה הפקדים וידבר דאך את מטה לוי וידבר דאיש על דגלו כולן פתוחות והן ארבע עשרה דגל מחנה ראובן ונסע אהל דגל מחנה אפרים דגל מחנה דן ארבעתן סתומות אלה פקודי ואלה תולדת וידבר דהקרב וידבר דואני וידבר דפקד חמשתן פתוחות ולקהת ויאמר דפקד שתיהן סתומות וידבר דקח וידבר דנשא וידבר דאל תכריתו וידבר דנשא ארבעתן פתוחות בני מררי ופקודי בני גרשון שתיהן סתומות וידבר דצו וידבר דאיש או אשה כי יעשו וידבר דאיש כי

תשטה וידבר דאיש או אשה כי יפלא וידבר דדבר אל אהרן חמשתן פתוחות יברכך יאר ישא ושמו ויהי ביום כלות משה ויהי המקריב כולן סתומות והן שש ביום השני ביום השלישי ביום הרביעי ביום החמישי ביום הששי ביום השביעי ביום השמיני ביום התשיעי ביום העשירי ביום עשתי עשר יום ביום שנים עשר יום זאת חנכת וידבר דבהעלתך וידבר דקח את הלוים כולן פתוחות והן ארבע עשרה וידבר דזאת אשר ללוים סתומה וידבר דויעשו וידבר דכי יהיה טמא שתיהן פתוחות וביום הקים סתומה וידבר דעשה לך ויהי בשנה השנית שתיהן פתוחות ויאמר משה לחבב ויהי בנסע שתיהן סתומות ויהי העם כמתאננים ויאמר דאספה לי ויאמר דהיד יי׳ תקצר ותדבר מרים ארבעתם פתוחות׃ויאמר יי׳ פתאם סתומה ויאמר דואביה וידבר דשלח לך ויאמר דעד אנה ינאצני וידבר דעד מתי וידבר דכי תבאו וידבר דבבאכם פתוחות והן שש וכי תשגו ואם נפש אחת שתיהן סתומות ויהיו בני ישראל במדבר פתוחה ויאמר דמות יומת סתומה ויאמר דועשו להם ויקח קרח שתיהן פתוחות וידבר דהבדלו וידבר דהעלו וידבר דאמר אל אלעזר שלשתן סתומות וילנו פתוחה וידבר דהרמו סתומה וידבר דוקח מאתם ויאמר דהשב ויאמרו בני ישראל שלשתן פתוחות ויאמר יי׳ אל אהרן סתומה וידבר יי׳ אל אהרן פתוחה ולבני לוי סתומה וידבר דואל הלוים וידבר דזאת חקת ויבאו בני ישראל וידבר דקח את המטה ארבעתן פתוחות ויאמר דיען לא האמנתם וישלח משה שתיהן סתומות ויסעו מקדש פתוחה וישמע הכנעני סתומה ויסעו מהר ההר פתוחה אז ישיר סתומה וישלח ישראל פתוחה וירא בלק סתומה וישב ישראל וידבר דפינחס וידבר דצרור ויאמר יי׳ ארבעתן פתוחות בני שמעון בני גד בני יהודה בני ישששכר בני זבולן בני יוסף אלה בני אפרים בני בנימן אלה בני דן בני אשר בני נפתלי כולן סתומות והן אחת עשרה׃וידבר יי׳ פתוחה ואלה פקודי הלוי ותקרבנה שתיהן סתומות ויאמר דכן בנות צלפחד ויאמר דעלה שתיהן פתוחות וידבר משה סתומה וידבר דצו וביום השבת ובראשי חדשיכם שלשתן פתוחות ובחדש הראשון וביום הבכורים שתיהן סתומות ובחדש השביעי פתוחה ובעשור ובחמשה עשר וביום השני וביום השלישי וביום הרביעי וביום החמישי וביום הששי וביום השביעי ביום השמיני כולן סתומות והן תשע וידבר משה וידבר יי׳ שתיהן פתוחות ויצאו משה ואלעזר ויאמר דשא שלשתן סתומות ומקנה רב פתוחה ויאמרו אם מצאנו ויגשו אליו שתיהן סתומות ויאמר אליהם משה אלה מסעי שתיהן פתוחות וישמע הכנעני וידבר דבערבת שתיהן סתומות וידבר דצו את בני ישראל וידבר דאלה שמות האנשים וידבר דבערבת מואב וידבר דדבר אל בני ישראל ויקרבו ראשי חמשתן פתוחות מנין הפתוחות שתים ותשעים והסתומות ששים ושש הכל מאה וחמשים ושמונה׃ספר אלה הדברים׃ויאמר יי׳ אלי ונפן ונעבר וידבר יי׳ ויאמר יי׳ אלי ראה ואתחנן חמשתן סתומות ועתה ישראל כי תוליד בנים אז יבדיל ויקרא משה ארבעתן פתוחות אנכי לא תשא שמור כבד לא תרצח ולא תנאף ולא תגנב ולא תענה ולא תחמד ולא תתאוה את הדברים כולן סתומות והן אחת עשרה שמע ישראל פתוחה והיה כי יביאך לא תנסו כי ישאלך בנך כי יביאך ארבעתן סתומות והיה עקב פתוחה כי תאמר סתומה כל המצוה והיה אם שכח תשכח שמע ישראל בעת ההוא ועתה ישראל חמשתן פתוחות כי הארץ והיה אם שמע כי אם שמר תשמרון ראה אנכי והיה כי יביאך כי ירחיב כי יכרית כולן סתומות והן שבע כי יקום פתוחה כי יסיתך כי תשמע בנים אתם לא תאכל את זה תאכלו כל צפור טהרה כולן סתומות והן שש עשר תעשר פתוחה מקצה שלש שנים מקץ שבע שנים כי יהיה בך אביון כי ימכר לך ארבעתן סתומות כל הבכור שמור את חדש שתיהן פתוחות שבעה שבעת סתומה חג הסכת פתוחה שפטים ושטרים לא תטע לך לא תזבח כי ימצא בקרבך ארבעתן סתומות׃כי יפלא פתוחה כי תבא לא יהיה לכהנים וזה יהיה וכי יבא הלוי כי אתה בא כי יכרית כולם סתומות והן שש וכי יהיה איש פתוחה לא תסיג לא יקום עד כי תצא למלחמה כי תקרב אל עיר כי תצור אל עיר חמשתן סתומות כי ימצא חלל פתוחה כי תצא למלחמה כי תהיין לאיש כי יהיה לאיש וכי יהיה באיש לא תראה את שור לא תראה את חמור לא יהיה כלי גבר כולן סתומות והן שבע כי יקרא פתוחה כי תבנה לא תחרש גדלים כי יקח איש אשה ואם אמת היה כי ימצא איש כי יהיה נערה בתולה ואם בשדה ימצא כי ימצא לא יקח איש לא יבא פצוע לא יבא ממזר לא יבא עמוני לא תתעב אדמי כי תצא מחנה לא תסגיר לא תהיה קדשה לא תשיך כי תדר נדר כי תבא בכרם כי תבא בקמת כי יקח איש אשה כי יקח איש אשה חדשה כי ימצא השמר בנגע הצרעת כי תשה ברעך לא תעשק שכיר עני לא יומתו אבות לא תטה כי תקצר כי תחבט כי יהיה ריב כי ישבו אחים כי ינצו אנשים לא יהיה לך בכיסך כולן סתומות והן חמש ושלשים׃זכור את אשר עשה והיה כי תבוא שתיהן פתוחות כי תכלה לעשר היום הזה שתיהן סתומות ויצו משה וזקני ישראל פתוחה וידבר משה ויצו משה את העם ארור האיש ארור מקלה ארור מסיג ארור משגה ארור מטה ארור שכב עם כל בהמה ארור שכב עם אחתו ארור שכב עם חתנתו ארור מכה ארור לקח שחד ארור אשר לא יקים כולן סתומות והן שלש עשרה והיה אם שמוע והיה אם לא תשמע שתיהן פתוחות אלא דברי הברית סתומה ויקרא משה אתם נצבים שתיהן פתוחות והיה כי יבאו כי המצוה ראה נתתי שלשתן סתומות וילך משה פתוחה ויקרא משה סתומה ויאמר יי׳ אל משה הן האזינו השמים ויבא משה וידבר יי׳ אל משה בעצם וזאת הברכה חמשתן פתוחות וזאת ליהודה סתומה וללוי פתוחה לבנימן וליוסף ולזבולן ולגד ולדן ולאשר ויעל משה כולן סתומות והן שבע׃מנין הפתוחות של ספר זה שלשים וארבע והסתומות מאה ועשרים וארבע הכל מאה וחמשים ושמונה מנין הפתוחות של כל התורה מאתים ותשעים ומנין הסתומות שלש מאות ושבעים ותשע הכל שש מאות וששים ותשע׃צורת שירת האזינו כל שיטה ושיטה יש באמצע ריוח אחד כצורת הפרשה הסתומה ונמצא כל שיטה חלוקה לשתים וכותבין אותה בשבעים

שיטות ואלו הן התיבות שבראש כל שיטה ושיטה: האזינו יערף כשעירם כי הצור אל שחת הליי׳ הלוא זכר שאל בהנחל יצב כי ימצאהו יסבבנהו כנשר יפרש יי׳ ירכבהו וינקהו חמאת בני ודם שמנת וינבל בתועבת אלהים לא ותשכח מכעס אראה בנים כעסוני בגוי ותיקד ותלהט חצי וקטב עם ומחדרים יונק אשביתה פן ולא ואין יבינו ושנים ויי׳ ואיבינו ומשדמת אשכלת וראש חתום לעת וחש ועל ואפס צור ישתו יהי ואין מחצתי כי אם אשיב אשכיר מדם הרנינו ונקם כל אלו התיבות שבראש ואלו הן התיבות שבראש כל חצי שיטה אחרונה שהן באמצע הדף: ותשמע תזל וכרביבים הבו כי צדיק דור עם הוא בינו זקניך בהפרידו למספר יעקב ובתהו יצרנהו על ישאהו ואין ויאכל ושמן עם וישמן ויטש יקנאהו יזבחו חדשים צור וירא ויאמר כי הם ואני כי ותאכל אספה מזי ושן מחוץ גם אמרתי לולי פן כי לו איכה אם כי כי ענבמו חמת הלא לי כי כי כי ואמר אשר יקומו ראו אני ואין ואמרתי ותאחז ולמשנאי וחרבי מראש כי וכפר: שירת הים כותבין אותה בשלשים שיטות שיטה ראשונה כדרכה ושאר השיטות אחת מניחין באמצעה ריוח אחד ואחת מניחין הריוח בשני מקומות באמצעה עד שתמצא השיטה חלוקה לשלש ונמצא ריוח כנגד הכתב וכתב כנגד הריוח: וזו היא צורתה כל התורה כולה בין בשירות בין בשאר הכתב יתכוין שתהיה אות סמוכה לחברתה ביותר ולא תדבק בה ולא תתרחק ממנה כדי שלא תתראה התיבה כשתי תיבות אלא יהיה בין אות לאות כחוט השערה ואם הרחיק אות מאות כדי שתראה התיבה כשתי תיבות לתינוק שאינו רגיל הרי זה פסול עד שיתקן.

פרק ט

א אין עושין ספר תורה לא ארכו יותר על היקפו ולא היקפו יתר על ארכו וכמה הוא אורכו בגויל ששה טפחים שהם ארבע ועשרים אצבעות ברוחב הגודל של יד ובקלף או פחות או יותר והוא שיהא ארכו כהיקפו וכן אם עשה בגויל פחות משישה טפחים ומיעט את הכתב או יתר על ששה והרחיב בכתב עד שיהיה ארכו כהיקפו הרי זה כמצוה.

ב שיעור הגליון מלמטה ארבע אצבעות ולמעלה שלש אצבעות ובין דף לדף שתי אצבעות לפיכך צריך שיניח בתחלת כל יריעה ובסופה רוחב אצבע אחת וכדי תפירה שנמצא כשיתפור היריעה יהיה בין כל דף ודף בכל הספר כולו שתי אצבעות ויניח מן העור בתחלת הספר ובסופו כדי לגלול על העמוד וכל השיעורין האלו למצוה ואם חסר או הותיר לא פסל.

ג כיצד יתכוין אדם עד שיעשה הספר שיהיה ארכו כהיקפו מתחיל ומרבע העורות בשוה ועושה רוחב כל עור מהן ששה טפחים קצב אחד לכל אחד ואחר כך גולל העורות בשוה ועושה מהן כרך אחד מהודק יפה יפה ומוסיף בעורות ומהדק עד שיעשה היקף הכרך ששה טפחים שהוא רוחב העור ומודד בחוט של שני שיקיפו על הכרך.

ד ואח״כ יעשה קנה שוה יהיה ארכה ארבעים או חמשים אצבעות ויחלק אצבע מהן בקנה לשנים ולשלשה ולארבעה חלקים כדי שידע בו שיעור חצי אצבע ורביע אצבע וכיוצא בזה החלק וימדוד כל עור בקנה זו עד שידע כמה אצבעות יש בכל עור עד שידע כמה אצבעות בארך כל הכרך.

ה ואחר כך לוקח עורות אחרות שנים או שלשה לבדוק בהן שיעור הכתב וכותב בהן דף אחד ודבר ידוע שאורך הדף שבע עשרה אצבעות לפי שהוא מניח גליון למעלה שלש ולמטה ארבע אבל רוחב הדף הוא לפי הכתב אם דקה אם עבה וכן מנין השיטות שבדף יבאו לפי הכתב לפי שבין שיטה ושיטה כמלא שיטה.

ו ואחר שכתב הדף שבודק בו לפי מה שירצה ימוד רוחב הדף באצבעות הקנה ויוסיף על רוחב הדף שתי אצבעות שבין דף ודף ויחשוב כמה דפין יבאו בכרך שגלל מאותו הכתב שבדק בו וידע חשבון הדפין ויראה כמה נכתב בדף זה שבדק בו מן התורה כלה ומשער לפי הספר שהוא כותב ממנו ומחשב אם עלתה לו כל התורה לפי מנין הדפין מזה הכתב שכותב בו בכרך מוטב ואם הוציא החשבון שהדפין יותר מן התורה ירחיב בכתב עד שיתמעט מנין הדפין ויבדוק בדף אחר ואם הוציא החשבון שהתורה יתר מן הדפין ימעט הכתב עד שירבה במנין הדפין ויבדוק בדף אחר דף עד שיבא החשבון אחד מאחר שידע רוחב הדף ושיעור הכתב מתחיל באותו הכרך.

ז ומחלק כל עור ועור דפין דפין בשירטוט כפי רוחב הדף שבדק בו ועלה בחשבון וכשישאר בעור שלש אצבעות או ארבע יותר על הדף האחרונה שביריעה יניח ממנו רוחב אצבע וכדי תפירה ויקוץ השאר ואל יחוש שבאחרונה יתוסף עורות אחרות על הכרך שגלל כנגד כל התוספות שקוצץ מכל עור ועור ואינו צריך לחשב דבר זה שהכתב מושכו לפי מנין הדפין.

ח וכן הרוצה לעשות רוחב הספר יותר משש או פחות משש על הדרך הזה הוא מחשב ויצא ארכו כהיקפו בלא פחות ולא יותר והוא שלא יטעה בחשבון.

ט רוחב הגודל האמור בכל השיעורין האלו ובשאר שיעורי תורה כולה הוא אצבע הבינוני וכבר דקדקנו בשיעורו ומצאנוהו רחב שבע שעורות בינוניות זו בצד זו בדוחק והן כאורך שתי שעורות בריוח וכל טפח האמור בכ״מ הוא ארבע אצבעות מזו וכל אמה ששה טפחים.

י ספר תורה שכתבתי אני רוחב כל דף ודף מדפיו ארבע אצבעות ושירת הים ושירת האזינו רוחב כל דף משתיהן שש אצבעות ומנין השיטין שבכל דף ודף אחת וחמשים ומנין הדפין של כל הספר מאתים וששה ועשרים דף ואורך כל הספר אלף ושלש מאות וששים ושש אצבעות בקירוב.

יא אלו הששׁ אצבעות היתרות בחשבון לגליון שבתחלת הספר וסופו והעורות שכתבנו בהם עורות אילים ובזמן שתרצה לכתוב על פי המדות האלו או קרוב להם מעט הן חסר דף אחד או שנים או שלשה או יתר דף או שנים או שלש לא תיגע ולא תהא צריך לחשבון אלא מיד יבא לך ארכו כהיקפו.

יב אין עושין ביריעה פחות משלשה דפין ולא יתר על שמנה דפין נזדמנה לו יריעה בת תשעה דפין חולק אותה ארבעה לכאן וחמשה לכאן במה דברים אמורים בתחלת הספר או באמצע אבל בסוף הספר אפילו פסוק אחד בדף אחד עושים אותו דף לבדו ותופרין אותו עם שאר היריעות.

יג וכשתופרין היריעות אין תופרין אותן אלא בגידים של בהמה או חיה טהורה ואפילו מנבילות וטריפות שלהם כדרך שתופרין את התפילין ודבר זה הלכה למשה מסיני לפיכך אם תפרן שלא בגידין או בגידי בהמה טמאה פסול עד שיתירה ויחזור ויתפור כהלכה.

יד כשתופרין כל היריעות אין תופרין כל היריעה כולה מתחלתה ועד סופה אלא מניח מעט מלמעלה ומעט מלמטה בלא תפירה כדי שלא תקרע היריעה באמצעה כשיגלול אותה ועושה לו שני עמודים של עץ אחד בתחלתו ואחד בסופו ותופר העור ששייר בתחלתו ובסוף על העמודים בגידים כדי שיהא נגלל עליהם וירחיק בין העמודים והכתב שבדף.

טו ספר תורה שנקרעה בו יריעה בתוך שתי שיטות יתפור בתוך שלש לא יתפור במה דברים אמורים בישן שאין עפצו ניכר אבל אם ניכר הגויל שהוא עפוץ תופר ואפילו קרע הבא בתוך שלש וכן בין כל דף ודף ובין תיבה לתיבה יתפור וכל הקרעים אין תופרין אותן אלא בגידין שתופרין בהן היריעות זו לזו ובכל הקרעים יזהר שלא תחסר אות אחת או תשתנה צורתה.

פרק י

א נמצאת למד שעשרים דברים הן שבכל אחד מהן פוסל ספר תורה ואם נעשה בו אחד מהן הרי הוא כחומש מן החומשין שמלמדין בהן התינוקות ואין בו קדושת ספר תורה ואין קורין בו ברבים ואלו הן:(א) אם נכתב על עור בהמה טמאה(ב) שנכתב על עור בהמה טהורה שאינו מעובד(ג) שהיה מעובד שלא לשם ספר תורה(ד) שנכתב שלא במקום כתיבה על הגויל במקום בשר ועל הקלף במקום שיער(ה) שנכתב מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף(ו) שנכתב על דוכסוסטוס(ז) שנכתב בלא שירטוט(ח) שנכתב בלא שחור העומד(ט) שנכתב בשאר לשונות(י) שכתבו אפיקורוס או כיוצא בו משאר פסולין(יא) שכתב האזכרות בלא כוונה(יב) שחסר אפילו אות אחת(יג) שהוסיף אפילו אות אחת(יד) שנגעה אות באות(טו) שנפסדה צורת אות אחת עד שלא תקרא כל עיקר או תדמה לאות אחרת בין בעיקר הכתיבה בין בנקב בין בקרע בין בטשטוש(טז) שהרחיק או שהקריב בין אות לאות עד שתראה התיבה כשתי תיבות או שתי תיבות כתיבה אחת(יז) ששינה צורת הפרשיות(יח) ששינה צורת השירות(יט) שכתב בשאר הכתב כשירה(כ) שתפר היריעות בלא גידי טהורה ושאר הדברים למצוה לא לעכב.

ב ס״ת כשר נוהגין בו קדושה יתירה וכבוד גדול ואסור לאדם למכור ספר תורה אפילו אין לו מה יאכל ואפילו היו לו ספרים רבים ואפילו יש ליקח בו חדש לעולם אין מוכרין ספר תורה אלא לשני דברים שילמוד תורה בדמיו או שישא אשה בדמיו והוא שלא יהיה לו דבר אחר למכור.

ג ספר תורה שבלה או שנפסל נותנין אותו בכלי חרש וקוברין אותו אצל תלמידי חכמים וזו היא גניזתו מטפחות ספרים שבלו עושין אותן תכריכין למת מצוה וזו היא גניזתן.

ד תיק שהוכן לספר תורה והונח בו וכן המטפחות והארון והמגדל שמניחין בו ספר תורה אף על פי שהספר בתוך התיק וכן הכסא שהוכן להניח עליו ספר תורה והונח עליו ספר תורה הכל תשמישי קדושה הן ואסור לזרקן אלא כשיבלו או כשישברו נגנזין אבל הבימות שעומד עליהן שליח ציבור ואוחז הספר והלוחות שכותבין בהן לתינוק להתלמד אין בהן קדושה וכן רמוני כסף וזהב וכיוצא בהן שעושין לספר תורה לנוי תשמישי קדושה הן ואסור להוציאן לחול אלא אם כן מכר אותן לקנות בדמיהן ספר תורה או חומש.

ה ומותר להניח ספר תורה על גבי ספר תורה ואין צריך לומר על גבי חומשים ומניחין החומשין על גבי נביאים וכתובים אבל אין מניחין נביאים וכתובים על גבי חומשים ולא חומשים על גבי ספר תורה וכל כתבי הקדש אפילו הלכות ואגדות אסור לזרקן הקמיעין שיש בהם ענינים של כתבי הקודש אין נכנסין בהן לבית הכסא אלא אם כן היו מחופות עור.

ו לא יאחז אדם ספר תורה בזרועו ויכנס בו לבית המרחץ או לבית הכסא או לבית הקברות אע״פ שהוא כרוך במטפחות ונתון בתוך התיק שלו ולא יקרא בו עד שירחיק ארבע אמות מן המת (או מבית המרחץ) או מבית הכסא ולא יאחז את ספר תורה כשהוא ערום ואסור לישב על מטה שספר תורה עליה.

ז בית שיש בו ספר תורה אסור לשמש מטתו בו עד שיוציאנו או עד שיניחנו בכלי ויתן הכלי בכלי אחר שאינו מזומן לו אבל אם היה מזומן לו אפילו עשרה כלים זה בתוך זה ככלי אחד הם או עד שיעשה לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים אם לא היה לו בית אחר אבל אם יש לו בית אחר אסור לשמש עד שיוציאנו.

ח כל הטמאין ואפילו נדות ואפילו כותי מותר לאחוז ספר תורה ולקרות בו שאין דברי תורה מקבלין טומאה והוא שלא יהיו ידיו מטונפות או מלוכלכות בטיט אלא ירחצו ידיהם ואח״כ יגעו בו.

ט כל הרואה ספר תורה כשהוא מהלך חייב לעמוד מפניו ויהיו הכל עומדים עד שיעמוד זה שהוא מהלך בו כשיגיענו למקומו או עד שיתכסה מעיניהם ואחר כך יהיו מותרין לישב.

י מצוה לייחד לספר תורה מקום ולכבדו ולהדרו יותר מדי דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר לא ירוק אדם כנגד ספר תורה ולא יגלה ערותו כנגדו ולא יפשיט רגליו כנגדו ולא יניחנו על ראשו כמשאוי ולא יחזיר אחוריו לספר תורה אא״כ היה גבוה ממנו עשרה טפחים.

יא היה מהלך ממקום למקום וספר תורה עמו לא יניח ספר תורה בתוך השק ויניחנו על גבי החמור וירכב עליו ואם היה מתפחד מן הגנבים מותר ואם אין שם פחד מניחו בחיקו כנגד לבו והוא רוכב על הבהמה והולך כל מי שיושב לפני ספר תורה ישב בכובד ראש באימה ופחד שהוא העד הנאמן לכל באי עולם שנאמר והיה שם בך לעד ויכבדהו כפי כחו אמרו חכמים הראשונים כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות.נגמרו הלכות ספר תורה ברחמי שמיא.